

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATION
NOVEMBER 2016

SEPEDI LELEME LA GAE: LEPHEPHE II
SEPEDI HOME LANGUAGE: PAPER II

MARKING GUIDELINES

Nako: Diiri tše 3

100 meputso

These marking guidelines are prepared for use by examiners and sub-examiners, all of whom are required to attend a standardisation meeting to ensure that the guidelines are consistently interpreted and applied in the marking of candidates' scripts.

The IEB will not enter into any discussions or correspondence about any marking guidelines. It is acknowledged that there may be different views about some matters of emphasis or detail in the guidelines. It is also recognised that, without the benefit of attendance at a standardisation meeting, there may be different interpretations of the application of the marking guidelines.

KAROLO YA A DINGWALO/DINGWALA

POTŠIŠO YA 1 SERUDU, M.S. 1977 – NAGA GA DI ETELANE

1.1 1.1.1 *Tikologo e bopilwe ka nako le lefelo.*

Nako le lefelo ke dikokwane tše bohlokwa kudu tša tikologo. Gantši mongwadi ge a ngwala puku o hlola lefelo leo ditiragalo di diregago go lona. Ga a be le lefelo fela eupša o tšweletša le nako yeo ditiragalo di diregago ka go yona. E ka ba mehla ya kgale goba ya sebjalebja. Tše ka moka di bopa tikologo ka botlalo.

(2)

Tikologo ya ditiragalo mo papading ye ke ya magaeng ya go ba le lefetla la tlhabologo.

- Kgokagano ya bona ke ya mangwalo – Mphaka le mmagwe ba be ba ngwalelana mangwalo – ga ba na mokgwa wo mongwe ntle le go šomiša mangwalo.
- Badudi ba Bonwatau ba sa na le dintwa tša semorafe – Mphaka o tšhabile le ba lapa la gagwe e le ge ba tšhabela gore ba ka bolawa.
- Le ge batho ba Bonwatau ba sa phela sekgale, ba tseba bohlokwa bja thuto.
- Mphaka le Hunadi ba be ba rutegile go tloga gae.
- Sepitsi le yena o tšwele ka difate e le ge a be a yo tšwetša dithuto tša gagwe pele.
- Ba hlompha thuto ebile ba nyaka gore bana ba bona ba rutege.
- Go na le lefelo la go rekiša bjala bja mabotlelo.
- Go na le kholetšhe mo Mphaka a šomago gona.
- Mphaka o šišinya magato a mangwe a tlhabologo go Tona ya Thuto.
- Bohlokwa bja thuto bo a tsebega go na le mafelo a thuto a go fapana.
- Pefelo ya batho ba Bonwatau e ile ya dira gore Mphaka le ba lapa la gagwe ba tšhabele dinageng di šele ka ge ba be ba tšhaba go bolawa.
- Tlhabologo e be e tsebja ke badudi ba Bonwatau, ke ka fao Mphaka le Hunadi ba bego ba rutegile go tloga gae.
- Go be go foka moya wa tshwarelano, ke ka fao Mphaka le ba lapa la gagwe ba ilego ba tšea sephetho sa go boela gae Bonwatau.

(13)

GOBA

1.1.2 (a) Tlhogelogo ya Mphaka:

- O gopotše mmagwe gae.
- O nagana gore ge motswadi wa gagwe a se a thaba dilo di ka se mo sepelele gabotse.
- O šetše a nagana go boela gae go yo lebana le mathata ale a a tšhabetšego.
- O ikemišeditše go hwela gae ka ge a nyaka gore meloko ya gabo e tsebe lebitla la gagwe.

(Tše tharo fela)

(3)

- (b) Ba tšhabile gae Bonwatau ba tšhabela dintwa tša semorafe. O na le poifo ya gore ge yena le ba lapa la gagwe ba ka boela gae ba tlo bolawa.

(2)

- (c)
- Mphaka le ba lapa la gagwe ba ile ba tlogela legae la gabobona ba ya dinageng tše dingwe ka kholofelo ya gore mohlomongwe ba tlo phela gabotse ebile ba tlo imologa goba ba tla efoga mathata a gabobona.
  - Tše ba kopanego le tšona ke gore ba ile ba lemoga gore motho ga a ke a robala boroko nageng e šele. Ba ile ba no phela ka go bitšwa bafaladi mola batho le go ba hlomphe ba be ba sa ba hlomphe le gatee.
  - Le ge Mphaka a be a nagana gore o tla hlabolla batho ba dinaga di šele tšeo, ba ile ba no tšwela pele ka go mo laetša gore ba ka se tsoge ba mo hlomphe le go leboga tše dibotse tšeo a ba diretšego tšona.
  - Mphaka le ge a be a šišinya gore go be le diphetogo tšeo di bego di tlo tšwela setšhaba mohola, ba ile ba se di amogele ka ge di be di etla ka motšwante.
  - Mphaka le ba lapa la gagwe ba ile ba lemoga gore ge motho a le dinageng di šele, a ka se tsoge a amogetšwe bjalo ka modudi wa naga yeo. Nnete ya seo e bonagetše ge mokgekolo yo mongwe a ile a bolokwa ke batho ba bane fela mola naga e tletše ka batho.
  - Mphaka ge a be a le mofahloši Letsheng la Mogadisho o be a ruta bana ba bona a ba hlabolla ka dithuto tša gagwe, le ge go le bjalo, mafelelong ba ile ba mo ntšha ka bonokwane le boradia.
  - Mafelelong Mphaka le ba lapa la gagwe ba boela gae Bonwatau ka ge tša kua mafulong a matala di padile.
  - Batho ba mo motseng ba be ba se na kwelobohloko ka ge ba be ba kgona le go botša bana ba Mphaka gore ke bona bafaladi. Taba ye e ile ya kweša ba lapa la Mphaka bohloko.
  - Badudi ba Mogadisho ba ile ba loga maano go raka Mphaka.
  - Mphaka o ile a hlaselwa ke banna ka mantšu ge ba be ba ile go ithabiša/itloša bodutu ka go nwa bjala.
  - Badudi ba motse wa Mogadisho ba ile ba hloriša bana ba Mphaka gore ba se ipshine ge ba le sekolong.
  - Bophelo bja lapa la Mphaka bo fetoga ka baka la maemo ao ba bego ba le go ona – morwa wa bona Sebola o be a se a thabe le gatee.
  - Batho ba motse ba mmitša mofaladi ba se na le dihlong. (8)
- (d) Karabo ya moithuti ya maleba e tlo amogelwa. Go swana le ge a ka re o tla ba eletša gore ba boele gae ka ge e le bowelakalana gomme ba fihle ba kgopele tshwarelo. Goba a ka ba eletša gore ba lebale ka go boela gae ka ge go boela gae go ka bea maphelo a bona kotsing. Ya boela pitšeng e a swa. (2)

[15]

- 1.2 1.2.1 Teori: Leina la puku/thaetlele e bolela leina la sengwalo/puku.
E bohlokwa: e kgethologanya dingwalo.
Naga ga di e telane – Leina la tiragatšo ye le sepelelana le diteng ka tsela ye:

Mphaka le ba lapa la gagwe ba ile ba tlogela naga ya gabobona, e lego Bonwatau ba falalela Takone e le ge ba tšhabela mathata a kua gae. Maikemišetšo a bona e be e le gore ba tlo fihla ba dula ka go iketla gomme ba thoma bophelo bjo bofsa.

- Bothata e bile gore ge ba fihla gona ba ile ba tlabega kudu ge ba lemoga gore batho ba gona moo ga ba na taba le bafaladi.
- Mphaka o be a rogwa le go nyatšwa ke boRola, ba mmitša lekgoba ebile ga ba mo hlomphe le gatee.
- Ba ile ba tšhošwa ke go bona mokgekolo yo mongwe a bolokwa ke batho ba bane fela.
- Le ge Mphaka a be a leka go šišinya le go tliša diphetogo tšeo di bego di tlo tšwela naga ya Takone mohola, ba be ba sa mo tšeele hlogong ka ge ba mmona e le mofaladi.
- Bophelo le tshwaro tšeo a di humanego kua Takone di ile tša dira gore a thothe le ba lapa la gagwe a yo nyaka mafulo a matala kua Mogadisho.
- Mphaka o fihlile mo nageng ya Mogadisho a ba hlabolla ka tsebo le dithuto tša gagwe gomme mafelelong ge ba bona bana ba bona ba rutegile, ba mo ntšha le go mo raka ntle le go gopola tše dibotse tšeo a ba diretšego tšona.
- Mafelelong Mphaka le ba lapa la gagwe ba ile ba lemoga gore ntlo ya monna yo mongwe ga e na boroko, ka go realo, ba leba gae.

(15)

GOBA

- 1.2.2 (a)
- Lebitsi o be a tlile go sebela Mphaka gore batho ba mo motseng ba ikemišeditše go mo raka ebile ba nyaka go mo tšeele mošomo wa gagwe ka ge ba re yena bjalo ka mofaladi o tšeele bana ba bona mošomo.
  - O be a tlile go mo sebotša gore a hlokomele ka ge bophelo le polokego tša lapa la gagwe di le kotsing.
- (b) Karabo ya moithuti ya maleba e tlo amogelwa – go swana le ge a ka re:
- Mphaka le ba lapa la gagwe ba boele gae ba yo kgopela tshwarelo go magagabobona gore ba dule ka go iketla.
  - Ga a kwane le seo batho ba se dirago ka go leka go tloša/raka matšwantle ka ge ba tliša tlhabologo mo motseng.
  - Ke taba ye botse go amogela motho yo mongwe le yo mongwe ka ge le bona e le batho bjalo ka rena.

(2)

Goba moithuti a ka šišinya gore Mphaka le ba lapa la gagwe ba tloge mo nageng ye gomme ba yo leka mahlatse nageng ye nngwe gape e šele.

(3)

- (c) Moithuti o tla tšweletša thuto yeo a ithutilego yona go tšwa mo pukung ye go swana le mehlala ye e latelago:

Teori:

Molaetša/thuto:

Ke thuto yeo moithuti/mmadi a e humanego goba molaetša wo bohlokwa go tšwa mo pukung. Se bohlokwa ke gore moithuti a kgone go fahlela ka mabaka.

(2)

Tirišo

Gae ke gae/Ntlo ya monna yo mongwe ga e na boroko/Phukubje ya sela moedi ke mpšana

- Mphaka le ba lapa la gagwe ba ile ba tlogela legae la gabobona ba ya dinageng tše dingwe ka kholofelo ya gore mohlomongwe ba tlo phela gabotse ebile ba tlo imologa goba ba tla efoga mathata a gabobona.
- Tše ba kopanego le tšona ke gore ba ile ba lemoga gore motho ga a ke a robala boroko nageng e šele. Ba ile ba no phela ka go bitšwa makgoba mola batho le go ba hlomphe ba be ba sa ba hlomphe le gatee.
- Le ge Mphaka a be a nagana gore o tla hlabolla batho ba dinaga di šele tšeo, ba ile ba no tšwela pele ka go mo laetša gore ba ka se tsoge ba mo hlomphe le go leboga tše dibotse tšeo a ba diretšego tšona.
- Mphaka le ge a be a šišinya gore go be le diphetogo tšeo di bego di tlo tšwela setšhaba mohola, ba ile ba se di amogele ka ge di be di etla ka motšwantle.
- Mphaka le ba lapa la gagwe ba ile ba lemoga gore ge motho a le dinageng di šele, a ka se tsoge a amogetšwe bjalo ka modudi wa naga yeo. Nnete ya seo e bonagetše ge mokgekolo yo mongwe a ile a bolokwa ke batho ba bane fela mola naga e tletše ka batho.
- Mphaka ge a be a le mofahloši Letsheng la Mogadisho a ruta bana ba bona a ba hlabolla ka dithuto tša gagwe, gomme mafelelong ba ile ba mo ntšha ka bonokwane le boradia.
- Mafelelong Mphaka le ba lapa la gagwe ba boela gae Bonwatau ka ge tša ka mafulong a matala di padile.

(8)

Karabo ya maleba ya moithuti e tla amogelwa.

[15]

POTŠIŠO YA 2   MMINELE, S. P. P. 2008 – NGWANA WA MOBUBU

Teori: Khuetšo ke kgopolo ye e lebanego le tlhohleletšo ye e rilego bophelong. Khuetšo e nepiša le maitshwaro/semelo a/sa moanegwa.

2.1   Diphoso tša Phankga:

- Phankga o bile le megabaru ya go rata go ba hlogo ya sekolo a se na maitemogelo. Seo se ile sa mo tsentsha mathateng mafelelong ka ge a ile a feletša a paletšwe le ke go a humana ona maemo ao a go ba hlogo ya sekolo.
- Maitshwaro a go se loke a ile a senyetša Phankga bokamoso ka gore o be a sa hlomphe Lahlang. O be a sa šomišane le yena gabotse, ka go realo a itima sebaka sa go ithuta mošomo go tšwa go Lahlang yo a bego a na le maitemogelo go tšwa mengwageng ye mentši yeo a bego a dira mošomo wo.
- Phankga o dirile phošo ya go no gopola gore ka ge e le yena ngwana wa mobu, go molaleng gore setšhaba ka moka se tla dumelelana le yena morerong wa gagwe wa go tloša Lahlang ka bonokwane gore go bewe yena setulong sa go ba hlogo ya sekolo.
- Phankga o bile motho wa go se theeletše ge a kgalwa ka gore tatagwe o ile a leka go mo kgalela megabaru ya gagwe le botagwa gomme yena a mo hlokiša tsebe. Mafelelong o ile a fetša a thudišitse sefatanaga sa gagwe.
- Phišagalelo ya gagwe ya go ba hlogo ya sekolo e ile ya se phethagale gomme go yena gwa šala fela go itshola. Mafelelong a go fiwa kotlo, o ile a bonala a hlafile a dutile mosela go laetša gore dilo ka moka di mo hlanogetše. Nkabe a se kitimele maemo a go ba hlogo ya sekolo, nkabe a se maemong ao a lego go ona.
- Bonokwane bja Phankga ga se bja mo tšwela mohlola ka gore le ge a be a rata go ba hlogo ya sekolo sa Rethuše fela o be a tseba gabotse gore mabaka a be a sa mo dumelele gore a bewe setulong seo ka ge a be a se na maitemogelo a go ruta, le gona mo Rethuše go be go na le hlogo ya sekolo ye e bego e šoma gabotse ntle le bosodi. Le ge tatagwe a ile a mo sola go seo a bego a leka go se dira, o ile a no tšwela pele ka bonokwane bja gagwe bja go senya Lahlang leina le go mmolela gampe go batho ba mo motseng.
- Maaka a Phankga a ile a mo wetša mathateng. O be a phela a bolela maaka ka Lahlang a botša malomeagwe Mokhura le Mafamo. Phankga o ile a bolela gore Lahlang ga a tsebe mošomo wa gagwe gomme dilo ka moka di dirwa ke yena. Maaka a gagwe o be a a boledišwa ke gore a nyaka gore batho ka moka ba hloye Lahlang gomme ba tle ba mo rake gore yena Phankga a fiwe setulo sa go ba hlogo ya sekolo.
- Phankga o ile a tšwela pele ka go botša batho mo motseng gore ka ge yena a tseba Sekgowa, Dipalo le go opediša go phala Lahlang, ke yena a swanetšego go ba hlogo ya sekolo gomme Lahlang o swanetše go tlošwa setulong ka gore o na le tlhaelelo ya bokgoni.
- Mafelelong maaka a gagwe a ile a ba a mo tlišetša maanomabe a go ngwalela mong wa pese lengwalo ka bofora e le ge a be a itirile Lahlang. Taba yeo ke yona e ilego ya mo tsentsha mathateng a magolo ka gore bahlahlobi ba dikolo ba rile go tla sekolong sa Rethuše ba lemoga gore, Phankga o be a bolela maaka ka Lahlang nako ye ka moka ge a be a re ga a tsebe go dira mošomo wa gagwe ka tshwanelo. Ba ile ba be ba lemoga gore lengwalo lela la go ya go mong wa pese, motho yo a bego a le saenne e be e se Lahlang. Ba ile ba kgona go humana motho yo a bego a le saenne.

- Maaka a Phankga a ile a fetša a dirile gore a lahlegelwe ke seriti, sefatanaga sa gagwe se ile sa thula ka baka la go ikhumana a tsene mathateng, gomme godimo ga moo o ile a tlošwa sekolong sa Rethuše a swanelwa ke go yo thoma go ruta sekolong se sengwe ka fase ga hlogo ya sekolo se sengwe. Seo se dirile gore a ikhumane a lahlegetšwe ke mošomo mo gae gomme a ka se sa hlwa a ipitša ngwana wa mobu. Mafelelong o bonala a dutše leswikeng a dutile hlogo ka boitsholo e le ge a be a lahlegetšwe ke dilo ka moka (mošomo mo gae, sefatanaga le bagwera).

(Dikarabo tša maleba go tšwa go balekwa di tla amogelwa)

(Dintlha tše seswai fela)

(8)

Polelo ya maleba

(2)

GOBA

- 2.2 *Semelo ke kokwane ye e šupago dintlha tše bohlokwa ka moanegwa. Dintlha tše o di utollela mmadi go re moanegwa ke motho wa mohuta mang tlhagong/ maitshwarong ya/a gagwe. Ge semelo se ahlaahlwa go hlokomelwa:*

(2)

Ditiro tša moanegwa

- **Ke monnanna ka gore** ge batho ba mo motseng, boMokhura ba laetša lenyatšo go yena, ga a šikinyege o no tšwela pele ka go dira mošomo wa gagwe ntle le go laetša letšhogo.
- **O a tshepega ebile o dira mošomo wa gagwe ka bokgoni ka gore** ge Phankga le malomeagwe Mokhura ba leka go mo nyatšiša ka batho, yena o no tšwela pele ka go dira mošomo wa gagwe gabotse. Le bahlahlobi ba dikolo ba ile ba laetša go kgotsofala ka mehla ge ba be ba tlile go lekola mošomo wa sekolo.
- **Ga a felele batho pelo/O na le pelo ye telele.** Lahlang o ile a se felele Phankga pelo le ge a be a mo nyefola le go mo nyatša. Ga se a ka a ba a mo ntšhetša lentšu le ge a be a laetša go tshwenyega ka maitshwaro a gagwe. Le ge Phankga a be a mmotša maaka mabapi le mošomo wa gagwe wa sekolo, Lahlang yena ga se a ka a mo ntšhetša lentšu.

Batho ba bangwe ba reng ka yena

- **Ke moetapele wa nnete.** Nnete ya se e bonagala pukung ye ka moka. Ga a bolele maaka ka ga tše o sa di tsebego. O ile a botša Phankga ka mafokodi a gagwe ka tshepo ya gore ba tlo thušana go hlahla sekolo sa Rethuše. O be a sa laetše boikgogomošo le gatee. O be a le boleta ka dinako tšohle.
- **O na le lerato.** Le ge Lahlang e be e se Mminatau, o ile a tloga a laetša larato le botshepegi mo setšhabeng sa Batau. O be a ruta Batau ka lerato la mafolofolo a go leka go ba hlabolla. Go laetša gore o be a rata Batau, o ile a ba a aga gona mo motseng wa bona gomme a dula le bona.

(8)

[10]

POTŠIŠO YA 3

3.1 MORERO

Teori:

Ge go boletwa ka morero, go šupša kgopolo ye kgolo ye e tšwelelago. Morero ke sona seo padi e boletago ka sona. Kanegelo ka moka e rulagantšwe gore e tšweletše morero, ke go re ke lona lebaka leo le dirilego gore mongwadi a ngwale padi yeo.

Molaetša/moko ke thuto yeo go ngwalwago ka wona o lebane le ditiragalo tše puku e dikologa godimo ga tšona go tloga mathomong go fihla mafelelong. Ditiragalo ka moka tša baanegwa di thuša go tšweletša le go nontšha tabakgolo ye. Mabakeng a mantši morero wa puku o ikanega mahlong a mmadi. Thulano le maatlakgogedi di ka godiša morero. Morero o khutile, gomme mmadi o tla swanelwa ke go bala ka tlhokomelo ye kgolo pele a ka hwanyolla morero wa yona.

(Dintlha tše pedi fela)

(2)

Tirišo:

Molaetša wa padi ye ke: Boradia bja Phankga ga bo na moputso. Megabaru/lehufa/mona di fenywa ke therešo.

- Phankga o tsenwa ke moya wa (lehufa/mona) megabaru ka ge Lahlang a mo lemošitše mafokodi a gagwe.
- Phankga o ipona e le hlogo ya sekolo ka ge:
  - E le ngwana wa mobu
  - A na le tsebo ya go feta ya Lahlang
  - Malomeagwe ke leloko la komiti ya sekolo – o be a ema le yena go dilo ka moka.
- Phankga o thoma go se sa šomišana le Lahlang ka lebaka la (lehufa/mona) megabaru
- Phankga o tsenwa ke moya wa go ikgogomoša le go itshenyetša bophelo.
- Phankga o tsenela dithopa/diphiri le Mokhura ka nepo ya go wiša Lahlang maamong/setulong sa go ba hlogo ya sekolo.
- Mokhura o be a efa Phankga dikeletšo tšeo e sego tša maleba ka nepo ya gore a kgone go fihlelela maikemišetšo a gagwe.
- Phankga, ka thekgo ya Mokhura le maloko a mangwe a setšhaba, ba lwantšha Lahlang.
- Mafelelong go lemogwa gore Lahlang ga a na phošo.
- Ba Kgoro ya Thuto ba romela Phankga sekolong se sengwe.

(15)

(Polelo ya molekwa)

(3)

GOBA

3.2 **Thulaganyo:**

Thulaganyo ke peakanyo ya ditiragalo. Tabakgolo mo peakanyong yeo ke seo se hlolago ditiragalo tšeo. Thulaganyo e tšweletšwa ke ditiro le meragelo ya baanegwa. Se se bohlokwa mo thulaganyong ke thulano. Thulaganyo e ka arolwa ka dikarolo tše di latelago: (Tše pedi fela)

(2)

(a) **Kalotaba/Tšweletšo ya taba:**

Kalotaba ke matseno a ditaba tšeo mongwadi a tlogo di anegela mmadi. Ditaba tša gona ke tša diteng, tšeo di beakantšwego ke mongwadi ge a thoma go ngwala sengwalo. Mo karolong ye go tsebišwa se sengwe ka ga baanegwa, kamano ya bona, tikologo le mabaka ao a hlolago bothata. Kalotaba e lebane le go tšweletša baanegwa ba sengwalo le go fa tlhalošo ya ditiragalo tšeo di diregilego le tšeo di tlogo latela. Ka go realo, kalotaba ke tlhagišo ya ditaba yeo e tšweletšwago mo mathomong a sengwalo gore bothata bja kanegelo yeo bo tle bo iponagatše gabotse. Mo go kalotaba, mongwadi o swanetše go tsebiša mmadi baanegwa, ditiragalo, nako le felo, ka ge e le tšona dielemente tša kalotaba.

Ditaba di tšwelela ge barutwaborutiši ba aloga kholetšheng ya go rutela borutiši. E be e le letšatši la bona la mafelelo gomme hlogo ya kholetšhe o be a ba laela le go ba lakaletša mahlatse le mahlogonolo ka bokamoso bja bona. Go bonala yo mongwe wa dialoga, e lego Phankga, a otlela sehlopha sa baopedi ka bokgwari bjo bo makatšago. Thulano ya mathomo e tšwelela ge Pebetse a thoma go bona gore Phankga o swanetše ke go ba hlogo ya sekolo e sego Lahlang.

Ditaba di tšwela pele ge Phankga a fihla gae go tšwa kholetšheng ka ge a feditše dithuto tša gagwe. O alogile. O humane mošomo wa go ba morutiši sekolong sa Rethuše gomme o thoma ka mahlahla a magolo. Lahlang, e lego hlogo ya sekolo o thabetše Phankga kudu ebile o mmošša ka bofokodi bja gagwe bja go se kgone dipalo le leleme la seburu. Ka ge Phankga a šetše a thomile le go opediša khwaere mo sekolong, batho ba bangwe ba šetše ba thoma go nyatša Lahlang le go bona diphošo go yena. Re kwa ge Pebetse a bolela le bagwera ba gagwe a re o duma ge nkabe Phankga e le hlogo ya sekolo. Ba thomile go bona le diphošwana tše nnyane go Lahlang.

(4)

(b) **Phekgogo:**

Teori: Phekgogo: ke tiragalo ye e hlolago thulano ya mathomo yago lebane le morero wa segwalo.

Tirišo: Phankga o gana go fa Lahlang dipuku tsa bana gomme o mmošša gore a tle a di tsee ka Mokibelo. Taba ye e makaditše Lahlang kudu.

Ye ke karolo ya bobedi ya thulaganyo. Mošomo wa yona ke go bešetša thulano ye e šetšego e rotošitše hlogo (e tšweletše/hlageletše).

(2)

(c) **Tšwetšopele:**

Yona e bontšha kamano magareng ga diteng tša kalotaba le ditiragalo tša diteng. Tšwetšopele e amana le go tšwela pele ga ditiragalo mo kanegelong. Tšwetšopele e thoma mola kalotaba e felelago gona, gomme e felela ka thulano ya mafelelo. Tšwetšopele e na le mošomo wo bohlokwa wa go godiša maatlakgogedi ka maikemišetšo a go tšwetša pele moko wa ditaba.

Phankga o thoma go tlelwa ke maanomabe a gore yena a ka ba hlogo ya sekolo ka ge a phala Lahlang ka maleme a mmalwa le dipalo.

Phankga o ya go Mokhura go mo hlalosešša ka kganyogo ya gagwe ya go ba hlogo ya sekolo le gore a mo thuše mo tabeng ya go bona mafokodi a Lahlang.

Tšwetšopele e lebane le dithulano tse di latelago.

- Phankga le Lahlang: Mo go tšwelela dithulano tša go fapana. Phankga o thoma go thulana la Lahlang ka ditiro le dikgopolo. Ka ge Phankga a ipona gore o phala Lahlang ka maleme a go swana le Sejeremane le Sefora, o thoma go mo nyatša. Phankga o bolela le malomeagwe Mokhura ka taba ya gore ka ge yena a kgona go dira dilo tše ntši kua sekolong, ebile e le yena ngwana wa mobu, o swanetše gore e be yena a hlalago sekolo bjalo ka hlogo, e sego Lahlang wa motšwantle. Mokhura le yena o laetša go befelwa gomme a thoma go loga maanomabe a go tloša Lahlang.
- Thulano e tšwelela gape ge Lahlang a kgopela go bona dipuku tša bana bao Phankga a ba rutago. Phankga o ile a mo araba ka bogale a ba a mmošša gore ge yena a di nyaka o swanetše go tlo di tšea ga gabo ka Mokibelo. Le ge seo se ile sa tla ba Lahlang, o ile a roma ngwana ka Mokibelo go yo tšea dipuku tšeo. Taba ya semaka e bile gore dithuto tseo di bego di swanetše go rutwa di be di se tša beakanywa gabotse ka botlalo.
- Phankga o be a ruta bana mesong pele sekolo se tsena. Ge tshipi ya go ya dithapelong e lla, o be a tšwela pele a ba ruta, a gana go ba ntšha gore ba yo rapela le ba bangwe. Seo se ile sa tliša thulano magareng ga gagwe le Lahlang ka ge le gona moo a ile a mo araba ka bogale a mmošša gore o a ba rutolla ka ge tšeo ba bego ba rutilwe e be e se tšona.
- Morena Mootli (*tatagoPhankga*) le Phankga o be a mo kgala ka go nwa bjala kudu le go leka go tšea maemo a Lahlang gore a be hlogo ya sekolo. O mo lemoša ka kotsi ya bjala le go mmošša gore taba yeo a e dirago ya go butšwetša setšhaba gore se mo thuše go tloša Lahlang maamong a gagwe a go ba hlogo ya sekolo go tle go tsene yena ke phošo ye kgolo kudu ka ge a bile a timetša setšhaba seo se bego se sešo sa fahlogelwa tlhabologo gabotse.
- Mafamo le Mokhura ba butšwetša setšhaba ka moya wa ntwala le lehloyo kgahlanong le Lahlang. Setšhaba se huduegile ebile ba bolela ka go tšholla madi ka ge Lahlang e le motšwantle gomme Phankga e le ngwana wa mobu.
- Phankga o bolela le Lethabo, mosadi wa gagwe ka bogale morago ga go nagana gore o ema le Lahlang ka go se thabele go tšwelela ga gagwe diphadišanong. Bjala le megabaru ya gagwe di šetše di mo fetotše lenaba la mosadi wa gagwe, ga a sa bona le gore Lethabo o a lwala, o šetše a no gopola gore batho ka moka ba lwa le yena.
- Thulano ye nngwe e tšwelela ge batho ba bangwe mo motseng ba thoma go nagana gore Lahlang ga se a loka gomme ba bona diphōšo go yena. Batho ba thoma go se sa kwa Lahlang bose ka ge bjale ba ema le Phankga ka gore ke ngwana wa mobu.
- Pese ya go iša bana diphadišanong tša mmimo e ile ya se tle. Batho ba mo motseng ba thoma go befelelwa Lahlang ka ge bana ba paletšwe ke

go ya diphadišanong kua Tshwane. Taba ye e ile ya kgopiša batho ka moka ka ge leeto le le ba tšeeše tšhelete ye ntši yeo ba bego ba se nayo le go ba le yona. Batho ba be ba sola Lahlang kudu ebile ba ile ba thoma go ganetša bana ba bona go ya sekolong.

- Batho ba bangwe mo motseng ba ile ba thoma go lemoga makatika a Phankga le molomeagwe Mokhura gomme ba be ba gononwa gore e ka no ba e le bona ba go thibela pese ya go iša bana Tshwane gore e se sa tla, maikemišetso e le gore batho ba mo motseng ba bone Lahlang phošo gore ga a kgone le go sepediša merero ya sekolo ka tshwanelo. Batho ba go swana le boMogafi ba tlogile ba lemoga mathaithai a gomme ba se tšhabe go bolela.
- Bahlahlobi ba dikolo ba ile ba tla mo sekolong gomme ba utolla gore Phankga o be a sa dire mošomo wa gagwe ka tshwanelo ka ge dipuku tša gagwe di be di se tša ngwalwa ka mokgwa wa maleba. Ge ba dutše ba fetleka moo, ba ile ba kgona go humana motho yo go bego go le molaleng gore ke yena a ilego a ekiša tshaeno ya Lahlang mo lengwalong lela la go yo thibela pese. Ka go realo, bonokwane bja Phankga le malomeagwe Mokhura bo ile bja tšwelela nyanyeng.
- **Thulano ya ka gare** – Phankga o ile a laetša go itshola morago ga go thudiša koloi, o dutše leswikeng a dutile hlogo. Go be go le molaleng gore o be a itshola gore ge nkabe a se dirwe ke megabaru le go hloka nnete, nkabe ka tšatši leo a se a ikhumana a le mathateng ao a bego a le go ona. O be a thunyetšwa ke mmele ka baka la kotsi ya sefatanaga yeo a bilego le yona matšatšing a go feta, ka lehlakoreng le lengwe o thunyetšwa ke pelo bohloko ka ge bjale bahlahlobi ba dikolo ba mo rometše lengwalo la go mo tsebiša gore mathomong a kotara ye e latelago, o swanetše a yo thoma go šoma sekolong se sengwe bjalo ka morutiši. Taba ya go tlošwa mo sekolong sa Rethuše e be e tloga e mo tshwentše kudu.

(Dinthla tše 12 fela)

(12)

[20]

60 meputso

KAROLO YA B   DITŠWELETŠWA TŠA TIRIŠANO TŠE TELELE**POTŠIŠO YA 4****4.1   RUBRIKI YA PEGO YA GO YA KURANTENG**

	Meputso	Khoutu 7	Khoutu 6	Khoutu 5	Khoutu 4	Khoutu 3	Khoutu 2	Khoutu 1
Moithuti:	[20] Kelo	O kgonne go fihlelela ditekolo ka botlalo 80–100%	O fihleletše ditekolo ka botlalo 70–79%	O fihleletše bontši bja ditekolo 60–69%	O lekile go fihlelela bontši bja ditekolo 50–59%	O fihleletše tše dingwe tša ditekolo 40–49%	O lekile go fihlelela bontši bja ditekolo 30–39%	O paletšwe go fihlelela ditekolo 0–29%
DITENG Diteng di sepelelana le hlogo	6	Meputso 6	Meputso 5	Meputso 4	Meputso 3	Meputso 2	Meputso 1	Meputso 0
SEBOPEGO Sebopego sa maleba le botelele bjo bo lekanetšego go ya ka mohuta wa sengwalwana	6	Meputso 6	Meputso 5	Meputso 4	Meputso 3	Meputso 2	Meputso 1	Meputso 0
SETAELE LE POLELO Retšistara, segalo, mohola, tlotlontšu, tlhamo ya mafoko le mopeleto, maswaodikga, tšhomišo ya polelo ya maleba	8	Meputso 8	Meputso 7	Meputso 6	Meputso 5	Meputso 4	Meputso 3	Meputso 2

GOBA

4.2 RUBRIKI YA POLEDIŠANO

	Meputso	Khoutu 7	Khoutu 6	Khoutu 5	Khoutu 4	Khoutu 3	Khoutu 2	Khoutu 1
Moithuti:	[20] Kelo	O kgonne go fihlelela ditekolo ka botlalo 80–100%	O fihleletše ditekolo ka botlalo 70–79%	O fihleletše bontši bja ditekolo. 60–69%	O lekile go fihlelela bontši bja ditekolo 50–59%	O fihleletše tše dingwe tša ditekolo 40–49%	O lekile go fihlelela bontši bja ditekolo 30–39%	O paletšwe go fihlelela ditekolo 0–29%
DITENG Diteng di sepelelana le hlogo	10	Meputso 10	Meputso 9–9.5	Meputso 8	Meputso 7	Meputso 6	Meputso 5	Meputso 0–4
SEBOPEGO Sebopego sa maleba le botelele bjo bo lekanetšego go ya ka mohuta wa sengwalwana	4	Meputso 4	Meputso 3.5	Meputso 3	Meputso 2.5	Meputso 2	Meputso 1.5	Meputso 0–1
SETAELE LE POLELO Retšistara, segalo, mohola, tlotlontšu, tllhamo ya mafoko le mopeleto, maswaodikga, tšhomišo ya polelo ya maleba	6	Meputso 6	Meputso 5.5	Meputso 5	Meputso 4.5	Meputso 4	Meputso 3	Meputso 0–2

[20]

5.1 RUBRIKI YA LENGWALO LA SEGWERA

Moithuti:	Meputso: [20]	Khoutu 7 O kgonne go fihlelela ditekolo ka botlalo	Khoutu 6 O fihleletše ditekolo ka botlalo	Khoutu 5 O fihleletše bontši bja ditekolo	Khoutu 4 O lekile go fihlelela bontši bja ditekolo	Khoutu 3 O fihleletše tše dingwe tša ditekolo	Khoutu 2 O lekile go fihlelela bontši bja ditekolo	Khoutu 1 O paletšwe go fihlelela ditekolo
		80–100%	70–79%	60–69%	50–59%	40–49%	30–39%	0–29%
<p>SEBOPEGO Atrese ya mongwadi le letšatši di ngwalwe gabotse (Khoneng ya letsogo la go ja godingwana). Ga go šomišwe maswaodikga. Letšatšikgwedi le ngwalwa ka mantšu. Mohlala: 3 Matšhe 2004. 2. Madume: Leina la mogwera fela/Sereto sa gagwe. Ga go šomišwe maswaodikga. Madume a ngwalwa ka letsogong la ngele mothaladi o tee ka fase ga atrese. 3. Mafelelo/bofelo go šomišwa tlhakakgolo ya mathomo, gomme bofelo bja laetša segwera magareng ga mongwadi le mongwalelwa. O šomiša leina la gago wena mongwadi/sereto sa gago, ga o šomiše maswaodikga.</p>	6	Meputso 6	Meputso 5	Meputso 4	Meputso 3	Meputso 2	Meputso 1	Meputso 0–1
<p>B. DIKAGARE/DITENG O se fapoge tabeng ye o swanetšego go ngwala ka yona. Diteng e be tše di kgahlišago. Go laetšwe kwešišo ya seo go ngwalwago ka sona. Morero wa lengwalo o fihlelelwe.</p>	6	Meputso 6	Meputso 5	Meputso 4	Meputso 3	Meputso 2	Meputso 1	Meputso 0–1
<p>C. SETAELE LE POLELO Temana ye nngwe le ye nngwe e hlaloše ditaba tša yona. Mafoko a be a a hlamilwego gabotse le tšhomišo ya maleba ya maswaodikga. Mopeleto le tlotlontšu e be tša maleba. Kgetho ya mantšu e be ya maleba ye e laetšago segwera/kwelobohloko/go amega/go hlohleletša/go nyama/go thaba kudu bj.bj.</p>	Meputso 8	Meputso 8	Meputso 7	Meputso 6	Meputso 5	Meputso 4	Meputso 3	Meputso 0–2

GOBA

5.2 RUBRIKI YA PHOUSTARA/POSTARA

Moithuti:	Meputso: [20]	Khoutu 7 O kgonne go fihlelela ditekolo ka botlalo 80–100%	Khoutu 6 O fihleletše ditekolo ka botlalo 70–79%	Khoutu 5 O fihleletše bontši bja ditekolo 60–69%	Khoutu 4 O lekile go fihlelela bontši bja ditekolo 50–59%	Khoutu 3 O fihleletše tše dingwe tša ditekolo 40–49%	Khoutu 2 O lekile go fihlelela bontši bja ditekolo 30–39%	Khoutu 1 O paletšwe go fihlelela ditekolo 0–29%
DITENG Go bapatšwa eng, morero wa papatšo, tshedimošo ka botlalo, e kwalakwatšwa kae.	6	Meputso 6	Meputso 5	Meputso 4	Meputso 3	Meputso 2	Meputso 1	Meputso 0–1
SEBOPEGO Hlogo ya papatšo, fonte ya go fapana, tšhomišanommogo ya leihlo le kgatišo.	6	Meputso 6	Meputso 5	Meputso 4	Meputso 3	Meputso 2	Meputso 1	Meputso 0–1
SETAELE LE POLELO Papatšo e dire boipiletšo, polelo ya go lebišwa go moreki, e kgona go fihlelela mo e lebantšwego, e thopa šedi ya molebeledi. Tlotlontšu, tlhamo ya mafoko le mopeleto, maswaodikga le tšhomišo ya polelo ya maleba.	Meputso 8	Meputso 8	Meputso 7	Meputso 6	Meputso 5	Meputso 4	Meputso 3	Meputso 0–2

[20]

40 meputso

Palomoka: 100 meputso